

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

У статті розглянуто основні інноваційні тенденції розвитку України за останні роки. Представлений аналіз діяльності промислових підприємств за видами впроваджених інновацій. Виокремленні основні проблеми створення ефективної інноваційної системи та запропоновані шляхи вирішення даного питання.

Ключові слова: розвиток, інноваційний розвиток, інновації, інноваційно-активний, інноваційні діяльність.

Y. V. KOLOMIETS, O. V. HEIDAROVA
Khmelnytsky National University**THE MAIN TRENDS OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF UKRAINE**

The article describes the main innovative trends in the development of Ukraine for the last years. Presents an analysis of activity of the industrial enterprises by types of embedded innovation. Main problems of creating an effective innovation system and the proposed solutions to this issue. Intensive development of innovative activity in modern conditions provides the basis for sustainable economic growth that provides an opportunity to assert an innovative type of economic development in contrast to the stagnant, evolutionary, extensive.

Keywords: development, innovation development, innovation, innovation, innovation.

Постановка завдання. Інноваційна система України переживає не найкращі часи свого становлення та розвитку, що пов'язано, перш за все, з політичними подіями та постійними процесами перерозподілу влади. Саме ці фактори не дозволяють створити інноваційну систему як систему організаційно-економічного та інформаційного забезпечення розвитку інноваційних процесів на рівні держави, а тим паче дати змогу даній системі розвиватися, поширюватися і ефективно працювати в умовах інтеграції України на міжнародний економічний простір.

Аналіз наукових досліджень. Найповніше здобутки вітчизняної науки й практики в сфері інноваційного розвитку представлені у працях зарубіжних вчених: М. Ареф'єва, В. Бабурина, С. Глаз'єва, А. Дагаєва, В. Іноземцева, Дж. Стиглиця, А. Фонотова, П. Шеко, Й. Шумпетера, Ю. Яковця, Є. Ясіна, а також вітчизняних науковців: В. Александрової, О. Алімова, Ю. Бажала, О. Барановського, Л. Безчасного, О. Білоцерківця, О. Василика, А. Даниленка, Б. Кваснюка, М. Крупки, С. Юрія.

Метою цієї статті є дослідження та оцінка тенденцій розвитку інноваційних процесів в Україні та аналіз їх впливу на функціонування економіки в умовах міжнародної інтеграції.

Виклад основного матеріалу. Україна, яка входила до «тридцятки» країн світової інтелектуальної еліти, успадкувала від СРСР значний науково-технічний потенціал. За даними досліджень, проведених ООН на початку ХХІ століття, Україна посідала одне з перших місць у світі за кількістю наукових співробітників. Рівень освіченості українців перевищував середній індекс країн Східної Європи і СНД.

На сьогодні Україна залишається серед світових лідерів за такими напрямками фундаментальної науки, як фізика, математика, інформатика, хімія, фізіологія, медицина; має напрацювання та прикладні розробки у сфері лазерної, криогенної, аерокосмічної техніки, засобів зв'язку та телекомунікацій, програмних продуктів; входить у «вісімку» держав, які мають необхідний науково-технічний потенціал для створення авіа космічної техніки.

Проте, на відміну від розвинутих країн, у яких 85–90% приросту валового внутрішнього продукту (далі – ВВП) забезпечуються за рахунок виробництва та експорту наукоємної продукції, частка України на ринку високотехнологічної продукції, який оцінюється у 3,5–4 трлн доларів США, становить приблизно 0,05–0,1% [3, с.48].

На жаль, в Україні ще не створено національну інноваційну систему. Інноваційна діяльність характеризується структурною деформованістю, інституційною неповнотою, неузгодженістю та незбалансованістю технологічних, економічних і соціально-ціннісних аспектів. Інноваційні процеси в Україні не набули достатніх масштабів і не стали суттєвим фактором зростання ВВП [4, с.35].

Аналізуючи останні статистичні дані у 2013 р. інноваційною діяльністю у промисловості займалися 1715 підприємств, або 16,8% обстежених промислових підприємств (у 2012 р. – 1758 підприємств, або 17,4%).

Серед регіонів більшою за середню в Україні частка інноваційно-активних підприємств була в Запорізькій (28,8%), Миколаївській (24,9%), Херсонській (23,6%), Харківській (23,2%), Івано-Франківській (21,4%), Чернігівській (20,7%), Вінницькій (19,4), Кіровоградській (18,3), Хмельницькій (18,2) областях, а також у м. Києві (25,6%).

Інноваційні види продукції впроваджували 683 підприємства, кількість яких становила 3138 найменувань, з них 809 – нові види машин, устаткування, прилади, апарати тощо. Нову виключно для ринку продукцію впровадили 171 підприємство кількістю 640 найменувань.

Інноваційна діяльність промислових підприємств у 2013 році за регіонами

Регіон	Кількість інноваційно-активних підприємств	Частка інноваційно-активних підприємств у загальній кількості промислових підприємств, %	Обсяг витрат на інноваційну діяльність, млн грн.	Обсяг реалізованої інноваційної продукції, млн грн.	Частка реалізованої інноваційної продукції у загальному обсязі промислової продукції, %
Україна	1715	16,8	9562,6	35891,6	3,3
Автономна Республіка Крим	50	15,2	526,0	721,1	3,3
Вінницька	55	19,4	694,9	498,5	2,3
Волинська	23	10,5	196,3	287,0	3,0
Дніпропетровська	84	11,9	1057,8	3813,0	1,9
Донецька	85	10,5	930,7	6130,8	3,0
Житомирська	57	17,5	73,1	829,3	5,5
Закарпатська	15	6,9	25,0	1363,9	15,5
Запорізька	115	28,8	298,7	1671,1	2,3
Івано-Франківська	87	21,4	488,6	881,6	4,3
Київська	68	13,5	104,4	831,4	2,4
Кіровоградська	46	18,3	114,8	803,9	6,4
Луганська	61	11,2	372,5	1416,9	2,1
Львівська	116	16,6	257,1	849,5	3,0
Миколаївська	81	24,9	716,4	639,2	3,0
Одеська	69	17,6	91,0	916,8	3,6
Полтавська	33	8,1	212,2	3999,6	6,5
Рівненська	39	14,9	21,1	111,9	0,8
Сумська	32	14,0	281,8	2328,8	10,4
Тернопільська	36	17,1	24,2	155,5	2,6
Харківська	182	23,2	642,3	2972,3	4,8
Херсонська	48	23,6	161,4	406,3	4,0
Хмельницька	58	18,2	113,1	263,2	1,6
Черкаська	47	15,0	28,6	566,9	2,0
Чернівецька	30	16,5	51,3	99,9	2,6
Чернігівська	45	20,7	134,1	147,9	1,1

Інноваційні процеси у звітному періоді впровадили 665 підприємств, з яких 557 – впровадили нові або вдосконалені методи обробки та виробництва продукції (технологічні процеси). Їхня кількість становила 1576 процесів, у т.ч. маловідходних, ресурсозберігаючих – 502. Організаційні інновації здійснювали 125 підприємств. Нові маркетингові концепції (стратегії) у звітному періоді запровадили 155 підприємств.

Типи впроваджених інновацій в кількісному вигляді представлені на рисунку 1.

В директивних документах Президента України і Уряду України проголошено курс на інвестиційно-інноваційний розвиток держави [1]. Базовим принципом цього курсу має стати такий спосіб організації економіки, при якому роль головного джерела стійкого економічного зростання відіграють наукові знання та їхнє технологічне застосування. Але досі не визначено законодавчих засад створення потрібної для реалізації цих цілей національної інноваційної системи (НІС), не конкретизована її структура, а окремі сегменти такі, як формування інституційного устрою інноваційної економіки, технологічні пріоритети інноваційного розвитку виробничої сфери економіки, фінансування науково-технологічної і інноваційної діяльності, розвиток інноваційного підприємництва, ринок об'єктів права промислової власності мають фрагментарний характер.

Основними недоліками у формуванні національної інноваційної системи є [2, с.36]:

1. Відсутність стратегії переходу України до інноваційної моделі розвитку, неналежне використання методів наукового планування на всіх рівнях управління (системного аналізу, прогнозування, оптимізації, програмно-цілевих методів управління тощо), недостатній рівень інноваційної культури працівників органів державної влади.

2. Недосконалість нормативно-правової бази регулювання інноваційної діяльності, поширення практики ігнорування законодавства або зупинення дії статей законів, які стосуються фінансування та стимулювання науково-технічної та інноваційної діяльності. Недостатня конкретизація пріоритетних напрямів, визначених Законом України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» [1], їх переважна орієнтація на третій і четвертий технологічні уклади, їх неузгодженість з пріоритетними напрямами науково-технічної діяльності не сприяють розвитку високоукладної економіки України та не дозволяють запровадити для різних рівнів відповідні механізми реалізації пріоритетних напрямів.

Статистика підприємств, що впроваджували інновації у 2013 році, за типами інновацій та регіонами

Регіон	Усього	У т.ч. впроваджували			
		інноваційну продукцію	інноваційні процеси	організаційні інновації	маркетингові інновації
Україна	1312	683	665	125	155
Автономна Республіка Крим	27	18	20	2	4
Вінницька	43	25	19	2	3
Волинська	22	7	13	1	–
Дніпропетровська	55	38	24	2	4
Донецька	83	40	45	6	6
Житомирська	56	12	34	3	7
Закарпатська	12	6	5	–	1
Запорізька	72	44	35	14	17
Івано-Франківська	69	39	19	9	15
Київська	49	29	23	2	3
Кіровоградська	33	22	19	7	3
Луганська	54	23	33	6	1
Львівська	84	47	42	4	11
Миколаївська	38	25	14	5	9
Одеська	44	23	18	4	7
Полтавська	28	16	9	1	4
Рівненська	35	12	18	2	–
Сумська	30	19	11	4	1
Тернопільська	25	17	15	1	4
Харківська	168	60	139	19	20
Херсонська	27	23	10	1	2
Хмельницька	57	16	21	1	3
Черкаська	46	18	11	–	1
Чернівецька	15	10	7	4	5
Чернігівська	26	15	9	3	2
м.Київ	109	74	51	21	21

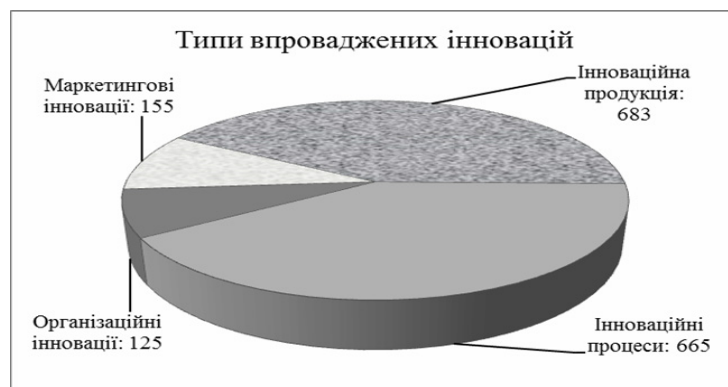

Рис. 1. Типи впроваджених інновацій

3. Неефективність адміністративно-організаційної структури управління науково-технічною та інноваційною діяльністю.

Діюча структура управління науково-технічною та інноваційною сферами має велику кількість елементів, взаємодія та загальна координація яких не забезпечена відповідним організаційним підпорядкуванням, а також системним і комплексним розподілом повноважень.

4. Недостатній рівень фінансового забезпечення реалізації державної науково-технічної та інноваційної політики.

5. Неефективне використання наявних фінансових та інвестиційних ресурсів для реалізації державної науково-технічної та інноваційної політики.

6. Невідповідність корпоративної структури, яка формується в Україні, вимогам інноваційного розвитку. Переважна частина галузевої науки в Україні виявилася за межами корпоративних структур і, відповідно, за межами відтворювальних механізмів фінансування.

7. Повільне формування в Україні сучасного і масштабного ринку інноваційної продукції, інфраструктури інноваційної діяльності. Базове законодавство, необхідне для формування та розвитку в Україні національної інноваційної системи, певною мірою вже створено, але його практичне застосування стримується недостатньою інфраструктурою, нерозвинутістю системи інноваційного менеджменту, захисту прав інтелектуальної власності. Вітчизняні винахідники і розробники не можуть реалізувати в Україні економічний потенціал багатьох своїх розробок.

Основними завданнями, які сприятимуть інноваційному розвитку є [4, с.45]:

- структурна перебудова національної економіки;
- створення адаптивної інфраструктури інноваційної діяльності;
- цілеспрямована підготовка кадрів високої кваліфікації для високотехнологічних галузей, а також менеджерів інноваційної діяльності;
- створення ринку інноваційної продукції, на якому буде забезпечений належний рівень захисту інтелектуальної власності;
- широке застосування в усіх галузях економіки і сферах суспільного життя інформаційно-комунікаційних технологій;
- вдосконалення системи державної підтримки та регулювання інноваційною діяльністю;
- підвищення інноваційної культури суспільства.

З метою переходу України на інноваційний тип розвитку економіки, необхідно провести широкомасштабну структурну перебудову національної економіки. Враховуючи ключове значення машинобудування для технологічного переозброєння всіх галузей виробництва, необхідно забезпечити нарощування цієї галузі за рахунок підвищення рівня інноваційності відповідних підприємств принаймні удвічі більшими темпами, ніж зростання всього промислового виробництва для того, щоб частка машинобудування в загальній структурі промисловості досягла 35–40% у 2018 році. Випереджаючими темпами мають розвиватись найбільш високотехнологічні та наукомісткі галузі машинобудівного комплексу, а також інструментальне виробництво. Частка виробництв п'ятого і шостого технологічних укладів має зрости до 15–20% (збільшення в 3–4 рази).

Шляхами розв'язання та вирішення проблем може стати [2, с.40]:

- вдосконалення нормативно-правової бази для забезпечення розвитку інноваційної системи України;
- необхідність системного і послідовного впровадження функціональних принципів державного управління інноваційною діяльністю;
- органічне включення всіх окремих елементів інноваційного розвитку в єдину активно і цілеспрямовано функціонуючу національну інноваційну систему, що можливо лише за умови дії потужних систем утворюючих факторів.

Висновки. Інтенсивний розвиток інноваційної діяльності в сучасних умовах забезпечує основу стійкого економічного зростання, що надає можливість затверджувати про інноваційний тип розвитку економіки на відміну від застійного, еволюційного, екстенсивного. Курс на інноваційний розвиток в Україні визначає перехід економіки до нового якісного стану. Він супроводжується активізацією інноваційної діяльності, що дозволяє реорганізувати економіку на основі розвитку наукомістких виробництв, впровадження у виробництво прогресивних високотехнологічних процесів, розробки і випуску нової конкурентоздатної продукції. На подолання стагнації в інноваційній сфері спрямована державна інноваційна політика, що повинна надати імпульс для мобілізації всіх наявних ресурсів, що забезпечують активізацію інноваційних процесів.

Література

1. Про пріоритетні напрямки інноваційної діяльності : закон України № 3715-VI від 08.09.2011 / ВР.
2. Данько М. Проблеми прогнозування інноваційно-технологічного розвитку економіки / М. Данько // Економіка України. – 2010. – № 5. – С. 35–40.
3. Лапко О. Інноваційна діяльність у системі державного регулювання / О. Лапко. – К. : ІЕП НАНУ, 2008. – 254 с.
4. Федуллова Л., Пашута М. Розвиток національної інноваційної системи України / Л. Федуллова, М. Пашута // Економіка України. – 2012. – № 4. – С. 35–47.

References

1. Law of Ukraine « On the priority directions of innovative activity», № 3715-VI dated 08.09.2011.
2. Danko O. Problems of forecasting innovation and technological development of economy // Economics of Ukraine, 2010. - №5.- S.35-40.
3. Lapko A. Innovation in the system of state regulation / A. Lapko. - K.: IEF National Academy of Sciences, 2008. - 254 p.
4. Fedulova L. Pashuto M. The development of the national innovation system of Ukraine // Economy Ukraine.-2012. - № 4. - S. 35-47.

Надійшла 22.11.2014; рецензент: д. е. н. Стадник В. В.